

DERRY BRABBS

HEILIGE PLAATSEN

DE MOOISTE PELGRIMSOORDEN VAN EUROPA

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	6	DENEMARKEN, NOORWEGEN	
ENGELAND	12	EN ZWEDEN	76
HOLY ISLAND	14	RIBE	78
ELY	20	ODENSE	84
WALSINGHAM	26	MØN	90
CANTERBURY	32	TRONDHEIM	96
FRANKRIJK	38	RINGEBU	102
LISIEUX	40	VADSTENA	108
CHARTRES	44	POLEN EN SLOWAKIJE	114
LE PUY-EN-VELAY	52	CZĘSTOCHOWA	116
LA SALETTE	58	LICHEŃ STARY	124
LOURDES	68	ŠAŠTÍN-STRÁŽE	130

(Franse titelpagina) Abdij van Einsiedeln, Zwitserland
(titelpagina) Notre-Dame de La Salette, Frankrijk
(deze pagina) Sint-Franciscusbasiliek in Assisi, Italië

DUITSLAND, OOSTENRIJK		SPANJE EN PORTUGAL	214
EN ZWITSERLAND	136	SANTIAGO DE COMPOSTELA	216
KEULEN	138	COVADONGA	222
AKEN	144	ZARAGOZA	228
ALTÖTTING	152	MONTSERRAT	236
MARIAZELL	158	EL ROCÍO	242
EINSIEDELN	164	FÁTIMA	248
ITALIË	170		
PADUA	172	REGISTER	254
ASSISI	180	DANKWOORD	256
ROME	186		
LORETO	206		

INLEIDING

Elke bedevaart is een reis en vanzelfsprekend heeft elke reis een eindbestemming. Maar tijden veranderen en de meeste eenentwintigste-eeuwers die een pelgrimstocht ondernemen zullen dat waarschijnlijk vanuit een andere mindset doen dan de mensen die in de middeleeuwen op bedevaart gingen. Pas als je in het schip van een van de grote romaanse of gotische kathedralen staat die wordt geassocieerd met een bedevaart naar een heilige plaats die al vroeg werd vereerd, kun je iets begrijpen van de kracht die uitgaat van de combinatie van geloof, liefde en vrees die de basis vormde van het middeleeuwse christendom. Zulke kerken en kathedralen waren de fysieke manifestatie van dat geloof, die liefde en die vrees. Uiteindelijk waren het de diepere spirituele overtuigingen over het lot van de menselijke ziel nadat die zijn sterfelijke lichaam had verlaten, die de cultus van de relieken en het fenomeen van bedevaart hebben gecreëerd.

Vanuit het perspectief van het meer op de ratio en de voortgang in de wetenschap betrokken en misschien wel openlijk cynische tijdperk waarin wij nu leven, is het maar al te makkelijk om schampere opmerkingen te maken over wat vaak wordt gezien als de ongegronde en zelfs wat primitieve ideologieën van de middeleeuwen. Op het timpaan van bijna alle romaanse kerken vind je een levendige voorstelling van de twee opties die er na de dood voor een mens bestaan en waarbij geen plaats is voor speelruimte of een compromis – de menselijke ziel wordt gewogen door de aartsengel Michaël en wie de weegschaal naar de juiste kant laten uitslaan, worden liefdevol naar de hemel geleid, naar de kring van de engelen. Maar degenen bij wie op het moment dat ze ter verantwoording worden geroepen blijkt dat ze zijn tekortgeschoten, hebben geen vooruitzicht op een plaats in de hemel! De mensen in de middeleeuwen hadden geen keus: als ze wilden dat God hen zou vergeven en verlossen, moesten ze wel geloven dat ze daarvoor het beste contact konden maken met de heiligen, zodat die voorspraak voor hen konden doen. Als die heiligen martelaren waren, was het nóg beter. Maar de beste optie was om te bidden tot apostelen die een martelaarsdood waren gestorven. Daarom waren de bedevaarten naar Rome en Santiago de Compostela ook zo populair. Een bezoek aan de kerken in Italië en Spanje die waren gewijd aan Sint-Petrus en Sint-Paulus en daar hun relieken vereren was een waardevolle investering in een aangename toekomst.

De Reformatie die in de zestiende eeuw in bijna heel Europa ingang vond en de komst van het protestantisme inluidde, resulteerde in de ontwijding, verminking en vernietiging van bijna elk spoor van de middeleeuwse iconografie.

Het Sancta Sanctorum staat voor de Aartsbasiliek van Sint-Jan van Lateranen in Rome. Het biedt plaats aan de Scala Sancta (Heilige Trappen), de marmeren trappen die deel zouden hebben uitgemaakt van het paleis van Pilatus en die Jezus tijdens het lijdensverhaal zou hebben beklommen. De trapopgang op deze afbeelding loopt parallel aan de Scala Sancta. Langs deze trap kunnen gewone bezoekers de kapel erboven bereiken.

Deze hervormingsbeweging raasde door West-Europa en veranderde de ooit zo kleurrijke, met geschilderde en beeldhouwde kunstwerken gedecoreerde kerken in eentonige, witgekalkte ruimtes waar het gesproken woord het eeuwenoude zichtbare verhaal verving. In Engeland zou je de stichting van de Anglicaanse Kerk in 1532 en de scheuring met Rome wel Hendrik VIII's zestiende-eeuwse versie van de Brexit kunnen noemen. De daaropvolgende Ontbinding van de Kloosters in 1536 resulteerde in het verlies van de grote middeleeuwse heiligdommen van Engeland. Gelukkig zijn in Duitsland nog wel twee belangrijke voorbeelden te vinden van het adembenemende schouwspel dat de pelgrims zullen hebben gezien op het hoogtepunt van hun reis. In de Dom van Keulen is nog altijd de grote Driekoningschrijn te vinden en in Aken de prachtige gouden reliekschrijn van keizer Karel de Grote (pagina 143 en 151).

De hernieuwde interesse in bedevaarten kan voornamelijk worden toegeschreven aan het feit dat de Raad van Europa in 1987 een aantal Culturele Routes in het leven heeft geroepen. Het eerste project was de route naar Santiago de Compostela, die mensen weer bewustmaakte van de geweldige reizen die eeuwen geleden werden gemaakt. Als gevolg hiervan klinken er weer voetstappen van pelgrims op de wandelpaden van Europa.

De Mariabasiliek in Licheń staat op het platteland van Polen en is ongetwijfeld een van de mooiste pelgrims-oorden van Europa. Hoewel de basiliek allerlei kenmerken heeft van een middeleeuwse kathedraal, werd pas in 1994 begonnen met de bouw.

Voor een groot deel van de mensen die tegenwoordig een pelgrimstocht ondernemen, is de keuze voor de eenzaamheid van de wandelpaden er een die ze heel bewust hebben gemaakt. Ze maken de pelgrimsreis als een bevestiging van hun geloof of als een tijdelijke onderbreking van het leven in een wereld die steeds meer en grotere eisen aan hen stelt.

De gebeurtenis die de meeste indruk op mij heeft gemaakt was het feest van Maria-Tenhemelopneming bij het icoon van Onze-Lieve-Vrouw van Częstochowa in Polen (pagina 116), waar groepen pelgrims vrolijk door de stortregen liepen, op weg naar hun eindbestemming. De toewijding en het diepe ontzag die ik bij het altaar zag en de grote menigte mensen buiten maakten het een belevenis die me vervulde met nederigheid. De beroemde pelgrimskerken zijn echter ook gewoon plaatsen waar mensen dagelijks hun geloof beoefenen. Ik verafschuwde het dan ook dat de vele luidruchtige, met selfiesticks zwaaiende toeristen zo weinig respect konden opbrengen voor de mensen die geknield zaten te bidden of zich in stille bezinning neerbogen voor het icoon van de maagd Maria. Gelukkig zijn de meeste kathedralen al vroeg in de ochtend open, en dat is dan ook de beste tijd om te genieten van de absolute stilte en de tijdloze atmosfeer van onze grote bevaartsoorden.

NOORWEGEN

ZWEDEN

DENEMARKEN

ENGELAND

DUISSLAND

POLEN

SLOWAKIJE

FRANKRIJK

OOSTENRIJK

ZWITSERLAND

ITALIË

PORTUGAL

SPANJE

† BELANGRIJKE PELGRIMSOORDEN IN EUROPA

ENGELAND

Holy Island
Ely
Walsingham
Canterbury

FRANKRIJK

Lisieux
Chartres
Le Puy-en-Velay
La Salette
Lourdes

DENEMARKEN

Ribe
Odense
Møn

NOORWEGEN

Trondheim
Ringsbu

ZWEDEN

Vadstena

POLEN

Częstochowa
Licheń Stary

SLOWAKIJE

Šaštín-Stráže

DUITSLAND

Keulen
Aken
Altötting

OOSTENRIJK

Mariazell

ZWITSERLAND

Einsiedeln

ITALIË

Padua
Assisi
Rome
Loreto

SPANJE

Santiago de
Compostela
Covadonga
Zaragoza
Montserrat
El Rocío

PORTUGAL

Fátima